

TÜRK DİLİ DERGİSİ ÇOCUK VE İLK GENÇLİK EDEBİYATI ÖZEL SAYISI ÜZERİNE**İzzet ŞEREF***

Çocuk ve ilk gençlik edebiyatı, gün geçtikçe Türk edebiyatında daha çok önemsenmektedir. Birçok araştırmacı çocuk ve ilk gençlik edebiyatıyla ilgili gerek teorik gerekse uygulama boyutunda çalışmalar ortaya koymaktadır. Alanyazın içerisinde etkili olan bazı süreli yayınların da çocuk ve ilk gençlik edebiyatına yer vermeleri, araştırmacıların dikkatlerini bu yöne çekmektedir. Söz konusu süreli yayınların başında zikredilmesi gerekenlerden biri ise “Türk Dili Dergisi”dir. Daha önceki sayılarında çocuk ve ilk gençlik edebiyatına dair yazılara ve şiirlere sıkça yer vermiş olan dergi, biri dosya olmak üzere iki de özel sayı (Çocuk Yazını Özel Sayısı, Sayı: 311, Nisan 1979; Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Sayı: 400, Nisan 1985) yayımlamıştır. Türk Dil Kurumu, Aralık 2014’te yayımladığı “Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı” ile bu alana yaptığı katkıyı daha da ileri taşımıştır. Bunun dışında bazı süreli yayınların da daha önce bu alanla ilgili yayımladıkları özel sayıları hatırlamakta fayda vardır: “Günümüzde Kitaplar”, Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Ocak 1974; “Görüş”, Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Haziran 1982; “Türk Edebiyatı”, Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Sayı: 111, Ocak 1983; “Yansıma”, Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Temmuz-Ağustos-Eylül 1986; “Yeni Kervan”, Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Sayı: 4, Mayıs-Haziran 1998; “Hece”, Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Ağustos 2005.

Söz konusu özel sayının en ayırt edici tarafı, konunun öznesi olan çocuklar başta olmak üzere, çocuk edebiyatı yazarlarının, çizerlerinin, editörlerinin, yayıncılarının, şairlerinin, akademisyenlerinin, çevirmenlerinin kısacası çocuk edebiyatı ile ilgili söyleyebilecek sözü olan herkesin görüşlerine yer vermiş olmasıdır. Bunun yanında okul öncesinin, çocuk ve ilk gençlik edebiyatının bütün alanlarının, tüm boyutlarının ve taraflarının olabildiğince geniş bir açıdan ele alınması, değerlendirilmesi ve sorgulanması amaçlanmıştır. Bu bakış açısının çocuk ve ilk gençlik edebiyatı ile ilgili geniş bir çerçeve sunmuş olması ise ayrıca önemlidir.

Anıt değerindeki bu özel sayıda Tacettin Şimşek’in kaleme aldığı çocuk edebiyatının tarihçesinden başlamak üzere, kitaplar ve okuma kültürü bağlamında öncelikle çocuk görüşlerine yer verilmiştir. Ayrıca çocuk kitabı yayıncılığında çocuk edebiyatı yazarlarının sorunlara yaklaşımına, Türkiye’de çocuk edebiyatı öğretiminden medya toplumunda çocuk edebiyatında amaç ve işlev değişikliğine, çocukluk felsefesinden çocuk edebiyatı sosyolojisine,

* Arş. Gör.; Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fak. Türkçe Eğitimi Böl. izzet.seref@windowslive.com.

okuma kültüründen eleştiri ve çeviri sorunlarına, kaynaklardan yararlanma ve geleneksel çocuk edebiyatında kanon tartışmalarına kadar birçok konunun bu sayıda irdelendiği görülmektedir.

Eser, dokuz ayrı bölüm ve “Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatımızın 2014 Görünümleri” başlığı altında Mustafa Ruhi Şirin’in kaleme aldığı bir ek bölümden oluşturulmuştur. Birinci bölümde “Çocuklar, Kitaplar ve Okuma Kültürü” ve “Çocuklar, Kitaplar ve Edebiyat” başlıkları altında Türkiye’de ilk kez olmak üzere 8-15 yaş grubu çocuklarla okuma ilgileri ve kitap kahramanları hakkında görüşmeler, söyleşiler yapılmış, onların görüşlerine yer verilmiştir. Bu sayıyı özgün kılan yanlarından biri çocuklara bu şekilde kulak verilmiş olmasıdır. Çocuklarla söyleşi yapanların da bizzat çocuk edebiyatı yazarları ve araştırmacıları olması, çalışmayı anlamlı kılmıştır. Çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına dikkat etmek, onlarda merak uyandıracak tarzda eserler oluşturmak, yazılan eserlerin onlar tarafından zevkle okunmasını sağlayabilir. Bu açıdan bakıldığında çocuklar için edebiyat yapmak öncelikle bu dikkati gerektirmektedir.

İkinci bölümde çocuk kitabı yazarlarının çocuk edebiyatı ile ilgili sorunlara yaklaşımları, çocuk ve ilk gençlik edebiyatı yayıncılığı ve editörlüğüne dair birtakım tespitler ve bunların boyutları, çocuk kitabı çizerlerinin sorunları, çocuk kitaplarının yazılmasında kaynaklardan ya da bir başka ifadeyle gelenekten yararlanma, çocuk ve ilk gençlik edebiyatında eleştirinin yeri, Türkiye’de çocuk edebiyatı öğretimi, değişen dünyayla ortaya çıkan medya toplumunda çocuk ve ilk gençlik edebiyatının işlevi, çocuk ve ilk gençlik edebiyatında çevirinin yeri, çeviri çocuk edebiyatının sorunları, çocuk ve ilk gençlik edebiyatında kanon gibi söz konusu alanın temel problemleri üzerinde durulmuştur. Çocuk ve ilk gençlik edebiyatı ile ilgili henüz çözüme kavuşturulamamış, netleştirilememiş o kadar çok konu varken bu bölümde alanla ilgili tespitler yapmak ve sorunları belirlemek ilgililerin bakış açısını güncelleme adına önemli bir çalışmadır.

Sayının üçüncü bölümünde, Türk çocuk ve ilk gençlik edebiyatında ilk olarak kanon tartışmasına yer verilmiştir. Bu çerçevede kanon tartışmasıyla ilgili üç makale çevrilmiştir. Çevrilen makalelerin Türkiye’de çocuk ve ilk gençlik edebiyatı alanında başat eserlerin olup olmadığı, varsa bu eserlerin estetik nitelikleri ile alakalı tartışmalara yol açacağı öngörülmektedir. Yapılacak tartışmaların alanla ilgili oluşacak geleneği şekillendirmeye hizmet edeceği, hatta çocuk ve ilk gençlik edebiyatında köşe taşı mahiyetinde eserlerin nasıl olması gerektiği konusunda geniş bir çerçeve sunacağı düşünülmektedir.

Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı

Eserin Ön Kapak Görüntüsü

Eserin dördüncü bölümünde biraz daha serbest davranılmış; Mustafa Kutlu, Yalvaç Ural, Fatih Erdoğan, Necati Güngör gibi önemli çocuk edebiyatı yazarlarının kaleme aldıkları denemeler okurla paylaşılmıştır. Burada da dikkati çeken, yine çocuk ve çocuk edebiyatı ile ilgili birçok konuya değinilmiş olmasıdır. Yazarlar yerine göre araştırmacılara seslenir, yerine göre çocukların zengin dünyasına vurgu yaparlar. Diğer yandan çocuk edebiyatı, okul öncesi gibi alanları dijital dünya çerçevesinden anlamaya ve ifade etmeye çalışırlar. Kimi yazılarda toplumun çocuğu anlayıp anlamadığı tartışılmış, kimilerinde ise masalın ne olduğu değerlendirilmiştir.

Sayının beşinci bölümünde temelde çocuk şiirleri ele alınmıştır. Bu bölümün başında Gökhan Akçiçek, neden çocuk şiiri sorusuna cevap verir, çocuk şiirlerinde kendini bulduğunu ve bu yüzden çocuklar için şiir yazmayı tercih ettiğini söyler. Nurettin Durman, Türk şiirinin güçlü şairlerinden Cahit Zarifoğlu'nda çocuk duyarlılığını tartışmıştır. Şair Veysel Çolak, yarının büyükleri dediği çocuklar için şiirin ne olduğunu, diğer bir ifadeyle ne ifade ettiğini değerlendirir ve düşüncelerini Tevfik Fikret, Ziya Osman Saba, Fazıl Hüsnü Dağlarca gibi çocuk şiiri yazan şairlerden aldığı mısralarla destekler. Çocuk kitabı yazarı Mavisel Yener, çocuk şiirleri üzerinden çocuk edebiyatının imkânlarını ele almış ve çocuk şiirinin çocuk edebiyatı içindeki serüvenini ortaya koymuştur. Hikâyeci Kâmil Yeşil ise Türk çocuk ve gençlik edebiyatında iki temel eser olan *Şermin* ve *Halûk'un Defteri* ile ilgili incelemeler yapmış, bu eserlerin Türk çocuk ve gençlik şiirindeki önemi üzerinde durmuştur. Çocuk edebiyatı alanında birçok çalışmaya imza atmış olan Mustafa Ruhi Şirin, Türk çocuk şiirinde en önemli şairlerden biri olan Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın şiirini derinlemesine tahlil etmiş ve Dağlarca'nın çocuklar için yazdığı şiirlerin zaafının olmadığını, aksine iç dünyaya seslenmiş olmaları sebebiyle çocuklara görkemli bir şiir evreni sunduğu sonucuna varmıştır.

Altıncı bölümde yazar ve editör Murat Batmankaya, çocuk ve ilk gençlik edebiyatında niteliği ele almıştır. Söz konusu alanda edebiyatın ne kadar önemsendiğini, diğer bir söyleyişle edebiyatın bu işin neresinde olduğunu irdelemiştir. Netice olarak okuma hazzının kaynağı olan kurmaca metinlerin iç dinamiklerinin göz ardı edildiğini, edebiyatın ders verme amacına kurban edildiğini söylemiştir. Gençlik edebiyatı alanında önemli eserler vermiş olan Gülten Dayıoğlu, çocuk ve gençlik edebiyatının sorunlarını güncel bir bakış açısıyla ortaya koymuş, hem okurlar hem yayıncılar hem de yazarlar açısından sorunları değerlendirmiştir. İpek Ongun ise gençlik edebiyatı hakkında fikirlerini beyan etmiş, eserlerini nelere dayanarak ve hangi dikkatlerle oluşturduğunu ifade etmiştir. Temel amacının ise gençlerin yetişmesine ve eğitimine destek vermek olduğunu söylemiştir. Çocuk kitabı yazarı ve çizeri olan Serpil Ural, Dayıoğlu ile aynı doğrultuda çocuk ve gençlik edebiyatının içinde bulunduğu sorunların neler olduğu üzerinde durmuştur. Hikâyeci Necati Mert ise, farklı bir tutumla çocuk edebiyatının her türlü gerçeklikten uzak olamayacağını, çocuk edebiyatının iç dinamiklerinin yanında içeriğinin de çok önemli olduğunu ifade etmiştir. Çocuklarla yetişkinler arasında sadece gerçeği yorumlamada farklılık olduğunu söyleyerek çocuklar için yazılmış eserlerin bu dikkatle oluşturulması gerektiğini vurgulamıştır. Yazar Mustafa Balel de Mert'in düşüncelerinin paralelinde çocuk eserlerinde çocukların aşırı korunduğunu söylemiş, bunun yerine yaşamın gerçeklerini çocuğa yaşına uygun olarak vermek gerektiğini dikkatlere sunmuştur. Bu bölümün sonunda Gülten Dayıoğlu ile yapılan söyleşiye yer verilmiştir.

Çalışmanın yedinci bölümü çocuk ve ilk gençlik edebiyatı ile ilgili araştırma yazılarına ayrılmıştır. Bu bölümün başında Vefa Taşdelen'in ortaya koyduğu ilginç bir konu olarak çocuklarla felsefeye değinilmiştir. “Çocuklarla felsefe ya da çocuklar için felsefe nasıl olur?” sorusuna cevap aranmış ve bu doğrultuda bazı yöntem ve teknikler belirlenmiştir. Beyhan Kanter, etik ve estetik bağlamında çocuk edebiyatının sosyolojik boyutunu irdelemiş ve çocuk edebiyatının da sosyolojiyle ilişki içinde olması gerektiği sonucuna varmıştır. Medine Sivri ise, yine farklı ve önemli bir konu olarak çocuk edebiyatında görsel metin eleştirisi üzerinde durmuş, Türkiye’de görsel metinlerin bilimsel yöntemlerle ele alınmak yerine genel söylemlerle değerlendirildiğini ifade etmiştir. Sivri’nin görsel metinleri incelemede ön plana çıkardığı yöntem ise gösterge bilimsel metottur. Hatta Aytül Akal’ın *Açıl Maske Açıl* eserinin kapağının okunmasında bu yöntemi uygulamıştır. Bölümün devamında ana dili öğretiminde çocuk kitaplarının yeri, çocuk tiyatrosu, çocuk edebiyatı eserlerinde estetiğin önemi, 100 Temel Eser’le ilgili problemler, okuma kültürü ve çocuk edebiyatı, bir çocuk yazarı olarak Kemalettin Tuğcu, ergin çocuk yazarı olarak Cahit Zarifoğlu, çocuk edebiyatında fantastik ve polisiye kavramları, 1980 sonrası çocuk dergiciliği gibi farklı ve dikkat çekici konular ele alınmıştır.

Eserin sekizinci bölümü ise Kosova-Prizren’de çıkan “Kosova Türkçem Çocuk Dergisi” yönetmeni Zeynel Beksaç’ın kaleminden Balkanlarda Türk çocuk edebiyatı konusuna ayrılmıştır. Beksaç, bu bölümde Kosova’dan Bulgaristan’a, Bulgaristan’dan Yunanistan’a, hatta Gagauz diyarına Romanya’ya, Makedonya’ya uzanmış, bu çerçevede geniş bir yelpaze oluşturmuş ve yaşanan problemleri açıklıkla dile getirmiştir. Çalışmasının sonucunda Balkanlarda Türk çocuk edebiyatının yaşatılması ve sürdürülmesi için bilimsel anlamda toplantıların yapılması gerektiğini vurgulamıştır.

Sayının son bölümü çocuk ve ilk gençlik edebiyatı ile ilgili kitapların tanıtımına ayrılmıştır. Bu bölümün giriş yazısını “Çocuk ve Kitapları Üzerine” başlığı altında İnci Enginün kaleme almıştır. Yalvaç Ural, eleştirel bir tavırla bilim kurgu olarak bilinen bazı eserlerin bilime dayanmadığı fikrine yoğunlaşmış, bilim kurgu roman nasıl olmalı sorusuna cevap aramıştır. Fatih Erdoğan ise, modern toplumda kitabın ihtiyaçlar sıralamasında gerilemesinden şikâyetçi olmuş, geleceği şekillendirmede kitapların teknolojiden daha etkili olacağını söylemiştir. Mehmet Atilla da, Fatih Erdoğan’ın düşünceleriyle benzer olarak kitap okumanın, internet/bilgisayar/cep telefonu kullanımının gerisine düştüğünü ifade etmiş ve bu durumun aşılması için neler yapılması gerektiği üzerinde durmuştur. Bunun yanında *Canavarlar Ülkesinin Kralı*, *Bay Sinirli*, *Kahveci Güzeli*, *Sen Islık Çalmayı Bilir misin?* gibi farklı isimlere ait eserler değişik açılardan tanıtılmış ve Gianni Rodari, Gökhan Akçiçek, Seza Kutlar Aksoy gibi önemli çocuk yazarları ve onların eserleri incelenmiştir. Bu bağlamda Almanya’daki Türk

çocukları da unutulmamış, onların okuyabileceği Fatih Erdoğan, Gülten Dayıoğlu, Kemal Özer, Miyase Sertbarut, Mustafa Kutlu, Mustafa Ruhi Şirin, Aytül Akal, Rıfat Ilgaz, Yalvaç Ural gibi yazarların kaleme aldığı eserler tanıtılmıştır.

Sayının ek bölümünde ise Mustafa Ruhi Şirin'in yazdığı "Türk Dili Dergisi Özel Sayısı İçin Günlükler"e yer verilmiştir. Bu bölümde 2014 yılında çocuk edebiyatı ile ilgili yapılan çalışmaların oluşum süreci Mustafa Ruhi Şirin'in günlükleri ışığında izlenmektedir. Şirin, aynı zamanda bu günlüklerle araştırmacıların yapacağı çalışmalara ışık tutmakta ve onları alanla ilgili yapılması gereken çalışmalara yönlendirmektedir.

Sonuç olarak "Türk Dili Dergisi Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı"nın alanla ilgili önemli bir birikim oluşturduğu söylenebilir. Daha önce hiç üzerinde durulmamış, hatta fark edilmeyen birçok konunun bu sayıyla keşfedildiği, çözüme kavuşturulduğu ifade edilebilir. Bu sayının en önemli yanı ise araştırmacıların alanla ilgili ihtiyaç duydukları temel kaynak niteliğini taşıyor olmasıdır. Böyle bir kaynağı alana kazandıran başta Türk Dil Kurumu Başkanı Prof. Dr. Mustafa S. KAÇALİN'e, Başkan Yardımcısı Ali KARAÇALI'ya ve derginin yönetimine olmak üzere, bu sayının editörlüğünü yapan Mustafa Ruhi Şirin'e ve emeği geçen herkese teşekkür etmek, çocuk ve ilk gençlik edebiyatıyla doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilenen herkesin gönül borcudur.